

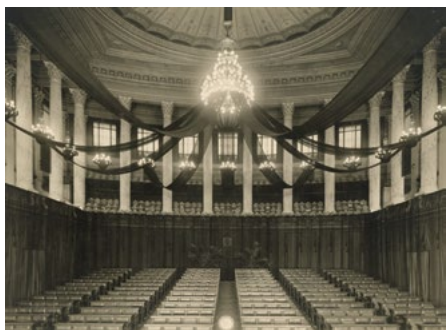
VZDĚLAVATELSKÉ LISTY

01 | BŘEZEN 2025

NAZDAR!

SOKOLOVÉ V POSLANECKÝCH LAVICÍCH

Rudolfinum, v období první republiky sídlo Poslanecké sněmovny Národního shromáždění

Na titulní stránce sokol, poslanec, senátor, ministr národní obrany a předseda vlády František Udržal

NAZDAR

/3

sokolové v poslaneckých lavicích

Výstavu připravila ve spolupráci odborná pracoviště České obce sokolské a Kanceláře Poslanecké sněmovny u příležitosti konání XVII. všesokolského sletu z fondů a sbírek Archivu Poslanecké sněmovny a České obce sokolské.

Autorský kolektiv výstavy

Mgr. Michal Burian, Ph.D.
(Česká obec sokolská)
Mgr. Bc. Petr Dvořáček
(Archiv Poslanecké sněmovny)
PhDr. Martina Lustigová, Ph.D.
(Odbor médií a marketingu)
Mgr. Olga Šmejkalová
(Archiv Poslanecké sněmovny)
Mgr. Kateřina Urbanová
(Archiv Poslanecké sněmovny)
PhDr. Petr Valenta, Ph.D.
(Parlamentní institut)

Fotografie a digitalizace historických podkladů

MgA. Ondřej Příbyl, Ph.D.
Bc. Petr Včelák

Jazyková redakce

Mgr. Kateřina Schwabiková

Vážené sestry a bratři, milí čtenáři,

ještě jednou se na začátku roku 2025 na stránkách *Vzdělavatelských listů* vrátíme do nezapomenutelného začátku července loňského roku. Součástí mnoha aktivit Vzdělavatelského odboru ČOS probíhajících v rámci XVII. všesokolského sletu byla i řada výstav. Byť není možné jednotlivé výstavy přenést na stránky *Vzdělavatelských listů* v jejich původní grafické podobě i celistvosti, máme za to, že i zestručněný výběr z výstav může být velmi zajímavý zejména pro ty, kdo neměli možnost některé z nich navštívit osobně. V zářijovém čísle *Vzdělavatelských listů* jsme si připomněli výstavu *Sedmnáct všesokolských sletů*, která probíhala na Náměstí míru v Praze 2, dnes se budeme věnovat výstavě *Nazdar! Sokolové v poslaneckých lavicích*, kterou bylo možné navštívit přímo v prostorách Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, kde byla instalována v předsálí hlavního jednacího sálu.

Výstava, kterou zahájila 19. června 2024 první místopředsedkyně Poslanecké sněmovny PČR Věra Kovářová spolu se starostou ČOS Martinem Chlumským, připomenula nejen celou historii sokolského hnutí, ale především příběhy sokolů a sokolek, kteří prošli od devatenáctého století až do dnešních dnů poslaneckými či senátními lavicemi. Z několika stovek vybrali autoři výstavy čtyři desítky osobností, z nichž s většinou se můžete seznámit na následujících stránkách.

Mezi poslanci českého zemského sněmu i vídeňské říšské rady nalezneme většinu zakladatelů sokolského hnutí, v roce 1918 zasedla řada sokolů v Revolučním národním shromáždění a mezi bratry patřili i první prezident T. G. Masaryk a předseda vlády Karel Kramář. V meziválečném období byly členy ČOS dvě stovky poslanců, poslankyň, senátorů a senátorek. Byli mezi nimi ministři i předsedové vlád a z jedenácti dosavadních prezidentů Československé a České republiky bylo členy Sokola plných pět. I dnes nalezneme sokoly a sokolky v Senátu i Poslanecké sněmovně PČR. Mezi nově zvolené senátory tak od září loňského roku patří i 1. místostarosta ČOS Míra Kroc.

Věřím, že následující řádky pro vás budou zajímavé a možná i v mnohém překvapivé.

Příjemné čtení vám přeje
Michal Burian, vzdělavatel ČOS

Časopis SOKOL – Vzdělavatelské listy – samostatná speciální příloha časopisu SOKOL, vydává Česká obec sokolská
| Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, tel. 257 007 269, e-mail: mburian@sokol.eu
| Redakce: Jana Horká, Michal Burian | Tisk: Tiskárna V&H Print Hlávko s.r.o. | Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevýžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky upravovat, krátit nebo komentovat | MK ČR E 17339, ISSN 0489-6718

NAZDAR!

SOKOLOVÉ V POSLANECKÝCH LAVICÍCH

Již 162 let trvající historie Sokola je nejen příběhem naší nejvýznamnější tělovýchovné a spolkové organizace, ale fakticky i příběhem boje za samostatný a demokratický stát. V letech první světové války se sokolové aktivně podíleli na vytváření československých legií se stejným zaujetím, s nímž se účastnili bojů o hranice nového státu v letech 1918 a 1919. Po dvacetiletí naplněném tělovýchovnou prací to byli opět sokolové a sokolky, kdo v roce 1938 v době X. všesokolského sletu nejvýrazněji manifestoval připravenost k boji za svobodu Československa. Během druhé světové války za tyto ideály mnozí z nich zaplatili cenu nejvyšší. I po únoru 1948 zůstávali sokolové a sokolky věrni demokratickým principům, na nichž jejich organizace vždy stála. Po svém nezapomenutelném vystoupení na XI. všesokolském sletu v roce 1948 v duchu těchto ideálů nadále vychovávali – tajně doma i otevřeně v zahraničí – další a další generace chlapců a dívek. České obci sokolské patří i dnes, v roce XVII. všesokolského sletu, významné místo na poli tělovýchovném, sportovním i vzdělávacím. Právě všesokolské slety se staly od roku 1882 nejen výkladní skříní sokolského hnutí a místem setkávání sokolů a sokolek z celého světa, ale i oslavou demokratických a vlasteneckých ideálů, které Sokolu dali do vínku jeho zakladatelé a které platí dosud.

Historie Sokola je neodmyslitelně spjata s celou řadou významných osobností. Na předním místě je třeba jmenovat prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. Jakožto zanícený sokol tvrdil, že bez nějakého sportu nemůže zdravý člověk žít, a vybízel: „Sokolovat! Já sám sokolovu, začal jsem sokolovat od 13. roku, buď v Sokole, nebo doma.“ O sokolech

řikal: „Každý pravý, uvědomělý sokol bude strážcem, tedy politickým a sociálním pracovníkem naší republiky, naší demokracie.“ Heslo zakladatele sokolského hnutí Miroslava Tyrše „Co Čech, to sokol“ se sice nikdy naplnit nepodařilo, Sokol se ale ve své historii několikrát pohyboval okolo milionové členské základny. Tomu odpovídalo i zastoupení sokolů ve společnosti, politické strany či poslanecké mandáty nevyjímaje. Jen v meziválečném období byly členy Sokola dvě stovky poslanců, poslankyň, senátorů a senátorek. Připomeňme si prostřednictvím této výstavy příběhy několika z nich.

V letech první republiky byl Sokol vnímán jako jeden z nejdůležitějších hybatelů vzniku samostatného Československa, jako nositel národní myšlenky a jako prostředek tělesné připravenosti národa. Vysoká očekávání s sebou samozřejmě nesla, stejně jako v dnešní době, výraznou kritiku případných selhání.

Sokolská organizace byla v průběhu své historie třikrát zakázána, a to

vždy v okamžicích, kdy se znelíbily ryze demokratické a svobodomyšlné principy, na nichž byla vybudována. Poprvé se tak stalo během první světové války v roce 1915. Konec války pak sokoly zastihl v roli první armády nového demokratického státu. Druhý zákaz přišel v roce 1941, bezprostředně po příchodu Reinharda Heydricha do protektorátu. Sokol se ale vzpamatoval i z krutých represí období druhé světové války. Třetí a nejdelší zákaz následoval po únoru 1948, kdy sokolské ideály nevyhovovaly komunistické totalitě. Když nastal 17. listopad 1989, sokolové opět stáli u zrodu nové československé demokracie. Česká obec sokolská dnes sdružuje ve 45 župách a více než 1000 tělocvičných jednotách na 160 000 cvičenců a cvičenek. Nadpoloviční většina členské základny je mladší 26 let. Stejně jako před 162 lety se ale nejedná jen o čistě tělovýchovnou organizaci. Tělesná výchova a sport jsou sice logickým základem Sokola, neméně významná je však i jeho činnost vzdělávací, která všem sokolům a sokolkám připomíná původní myšlenky zakladatelů Sokola i slavný odkaz jejich pokračovatelů. Díky znalosti historie Sokola tak dobře vědí, co by znamenal příchod další diktatury...

Prezident T. G. Masaryk přichází pozdravován sokoly do Rudolfiny, v období první republiky sídla Poslanecké sněmovny Národního shromáždění.

TUŽME SE!

SOKOLOVÉ V ČESKÉM ZEMSKÉM SNĚMU

Převratnou dobu počátku 60. let 19. století nazval Jan Neruda „českým mládím.“ Vznikaly české noviny a zřizovaly se české spolky – jako první spolek pěvecký Hlahol v roce 1860. Záhy měly Čechy největší síť spolků všeho druhu z celého Rakouska, přičemž nejpřednější místo mezi nimi zaujímal od roku 1862 Sokol. První desetiletí existence sokolského hnutí probíhalo na pozadí dramatických událostí, které formovaly nejen celé tehdejší Rakouské císařství, od roku 1867 rakousko-uherskou monarchii, ale i postavení Čechů v rámci tohoto mnohonárodnostního soustátí.

U kolébky Sokola stáli Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. Mezi členy Sokola ale patřily i další významné osobnosti tehdejšího společenského i politického života, například

bratři Julius a Eduard Grégrovi, Rudolf Thurn Taxis, Emanuel Tonner nebo Tomáš Černý. Hlavním heslem spolku se stalo zvolání „*Tužme se!*“, členové se zdravili pozdravem „*Nazdar!*“, tykali si a oslovovali se „bratře“. Dva ze zakladatelů Sokola, Eduard Grégr a Emanuel Tonner, patřili v té době již rok mezi první zvolené poslance českého zemského sněmu a s každými následujícími volbami přibývali mezi poslanci další a další sokolové.

Miroslav Tyrš se v této době stal jedním ze spolutvůrců českého národního programu. Propojení Schopenhauerovy filozofie s darwinismem (jeho přelomová kniha *O vzniku druhů* vyšla v roce 1859 a Tyrš se s ní seznámil jako jeden z prvních Čechů) vedlo Tyr-

še jak k filozofickému ideálu lidské budoucnosti spojené s humánními ideály dobra, krásy a dokonalosti, tak k ideálu spravedlnosti a demokracie. Ovlivněn Darwinem Tyrš zdůrazňoval, že dějiny lidstva jsou věčným bojem o bytí a trvání. V Sokole Darwinovu vývojovou teorii aplikoval na praktický program národní emancipace. Sokol tak vznikl jako všennárodní hnutí, které nemělo být jakkoliv rušeno zájmy politických stran či náboženských vyznání: „*Nevstoupils v obyčejný spolek, vstoupil jsi v spolek sokolský, spolek bratrský.*“ Nadstranickost hnutí byla pro Tyrše zcela zásadní a zdůrazňoval ji opakovaně: „*Naše věc není pro strany, nýbrž pro národ veškerý, nepodléhá změně jako názory politické a náboženské, nýbrž je věčně pravdivá a důležitá a stojí v tom smyslu povznesena nad spory dočasnými.*“ Poslaneckými i senátorskými lavičkami prošlo od Tyršových dob několik stovek sokolů a sokolek, kteří se jeho ideály snažili – s většími i menšími úspěchy – naplňovat.

EDUARD GRÉGR

* 4. března 1827 Steyer (Horní Rakousy)
† 1. dubna 1907 Pyšely

Od úspěšného politika očekávala veřejnost v druhé polovině 19. století zápal pro myšlenku národní emancipace a vynikající řečnické schopnosti. Eduard Grégr disponoval obojím. Rodinný původ a profese jej přitom nepředurčovaly k tomu, aby se stal jednou z nejdůležitějších osobností české politiky. Pocházel z rodiny lesníka, která se teprve v době Grögrova (původní podoba jména) dětství přestěhovala do Čech. Eduard Grégr vystudoval medicínu na pražské univerzitě, kde se i habilitoval a stal se asistentem jednoho z dalších budoucích spoluzakladatelů Sokola, Jana Evangelisty Purkyně. Pravděpodobně i pod jeho vlivem se identifikoval s českou národní myšlenkou. Po pádu Bachova absolutismu se začal naplno věnovat politice a ve-

řejné činnosti. V roce 1861 byl poprvé zvolen do českého zemského sněmu a mandát držel s přestávkami až do své smrti. V letech 1883–1901 byl poslancem ve vídeňské říšské radě. Od počátku politické dráhy patřil k radikálnímu směru české politiky, což jej dostávalo do konfliktu s F. L. Riegrem či F. Palackým. Podílel se na založení mladočeské strany, která odmítla pasivní politiku vůči parlamentům. Po opětovném vstupu do sněmu museli Grégrovi i jeho odpůrci přiznat mimořádné rétorické schopnosti během plenárních debat. Vedle politiky byl činný ve spolkovém životě. Zařadil se mezi zakládající členy první pražské sokolské jednoty. Ačkoliv ho s Tyršem pojilo přátelství (byl svědkem na jeho svatbě), prosazoval na rozdíl od něj větší angažovanost Sokola v politickém zápase.

MIROSLAV TYRŠ

* 17. září 1832 Děčín

† 18. srpna 1884 Ötz (Tyrolsko)

Zakladatel sokolského hnutí se narodil do německojazyčné rodiny lékaře. Po brzké smrti obou rodičů vyrůstal v českém prostředí u strýce na Mladoboleslavsku. S českým vlastenectvím se identifikoval již během studií na pražských gymnáziích. Vystudoval filozofickou fakultu pražské univerzity se zaměřením na estetiku. Té se pak po celý život vědecky věnoval a rovněž ji popularizoval na půdě Umělecké besedy. Druhou Tyršovou vášní byla tělovýchova. Rozštěpení veřejného života na český a německý na začátku 60. let se nevyhnulo ani tělocvičným spolkům a Tyrš spolu se svým budoucím tchánem Jindřichem Fügnerem inicioval založení Sokola. Byl zvolen prvním náčelníkem pražské jednoty, vypracoval české tělocvičné názvosloví a formuloval základní sokolské principy, v nichž byla fyzická zdatnost doprovázena

estetikou, vlastenectvím a mravními zásadami. Na rozdíl od bratrů Grégrových se Tyrš spolu s Fügnerem snažili držet Sokol dále od každodenních politických zápasů a ušetřit tak spolek případných postihů ze strany úřadů. Veřejná aktivita Tyrše přirozeně přivedla i do politiky. Stal se důležitým agitátorem na táborech lidu a v doplňovacích volbách roku 1869 byl zvolen poslancem zemského sněmu za Tábor, což bylo pokládáno za symbolické, „*neboť se nikdo tak nehodí za poslance pro to staré hnízdo husitské*“ (E. Grégr). V roce 1873 byl Tyrš zvolen do poslanecké sněmovny říšské rady. Poslancem zemského sněmu se stal naposledy v roce 1882, kdy však mandát nepřijal a soustředil se na univerzitní kariéru na filozofické fakultě. Jedním ze sokolů, kteří po Tyršově tragickém úmrtí v rakouském Ötzu přispěli na převoz jeho ostatků do Čech, byl T. G. Masaryk.

JULIUS GRÉGR

* 19. prosince 1831 Březhrad

u Hradce Králové

† 4. října 1896 Dol u Libčic nad Vltavou

Když se po pádu Bachova absolutismu významné české politické osobnosti snažily založit nový politický deník, hledaly méně známou osobnost, která by svým jménem neprovokovala rakouské úřady, jako tomu bylo třeba v případě F. L. Riegra. Volba padla na mladého právníka Julia Grégra, jehož žádosti o koncesi bylo skutečně vyhověno. Tak začaly v lednu 1861 vycházet *Národní listy*, po další de-

setiletí nejdůležitější české politické periodikum. Julius Grégr se záhy stal ústřední postavou české mediální scény. Do redakce *Národních listů* se mu podařilo angažovat nejlepší české žurnalisty. Ve srovnání se svým bratrem nebyl politickým tribunem, nýbrž úspěšným organizátorem a břitkým komentátorem. *Národní listy* získaly pod Grégrovým vedením zásadní vliv na české veřejné mínění a byly důležitým nástrojem pro mladočeskou agitaci, volající po radikálnější podobě politické akce, boji proti spojenectví české politiky se šlechtou a konzervativními kruhy. Po smrti Karla Sladkovského fakticky přebíral vůdcovství mladočechů. Poslancem na zemském sněmu byl Grégr v letech 1865–1870 a 1889–1895. V roce 1879 se na jeden rok stal poslancem říšské rady. Obdobně jako jeho bratr byl mezi zakládajícími členy Sokola, v němž spatřoval další nástroj boje za českou národní a politickou emancipaci.

JEN RUCHEM ŽIJEME! NA PRAHU VELKÉ VÁLKY

Zakladatel sokolské organizace Miroslav Tyrš vydal v roce 1871 zásadní programové prohlášení *Náš úkol, směr a cíl*. Právě v tomto díle publikoval celou řadu sokolských hesel, která dodnes tvoří filozoficko-etické normy sokolství. Jejich prostřednictvím reagoval na nedostatek národního charakteru a národního vědomí. Tyrš tvrdil, že jen slabý národ přitahuje útočnicka. V mnohostranné mravní a tělesné přípravě viděl význam nejen zdravotní, mravní a národohospodářský, ale i vojenský.

Na přelomu 19. a 20. století již sokolská organizace dominovala českému spolkovému životu. Především ve větších obcích a menších městech se sokolské jednoty stávaly středisky místního společenského života. Počtem členů, poměrně hustou sítí svých jednot, rozmanitou činností, rostoucím majetkem a v neposlední řadě rozměrem a popularitou všesokolských sle-

tů začala Česká obec sokolská, která vznikla v roce 1904 sloučením všech sokolských jednot v českých zemích, překračovat horizont pouhého tělocvičného spolku. Sokolové také zastávali stále významnější posty v rámci politického života, byli členy zemského sněmu, říšské rady i starosty řady významných měst.

Doba rozkvětu ale měla být záhy drasticky přerušena válkou, která rychle nabyla netušených rozměrů. Na dlouhou dobu poslední velké sokolské vystoupení se uskutečnilo v Brně – Králově Poli ve dnech 27. až 29. června 1914. Během cvičení došla ze Sarajeva zpráva o atentátu na rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Slet byl přerušen, delegace ze Srbska a jihoslovanských zemí se kvapně vracely zpět do svých zemí. Atentát se stal roznětkou, jež zažehla první světovou válku.

Po sarajevském atentátu si vedení České obce sokolské uvědomovalo, do jakého postavení by válečný stav sokolskou organizaci přivedl. Slovanofilská orientace Sokola, působení sokolských cvičitelů v Rusku, kontakty se srbskými sokoly a v neposlední řadě vřelé vztahy s francouzskými gymnasty, to vše činilo ze Sokola v očích rakouských úřadů organizaci podezřelou z vlastizrady. Domněnka, že sokolové vyvíjejí vůči monarchii podvatrnou činnost, vskutku nebyla neopodstatněná. Starosta České obce sokolské Josef Scheiner patřil k zakládajícím členům takzvané Maffie, tedy skupiny politiků, která podporovala činnost T. G. Masaryka v zahraničí. Ze sokolských prostředků poskytl i jeden z prvních finančních příspěvků na Masarykovu zahraniční akci a pomohl zprostředkovat další podporu od krajanů sokolů ve Spojených státech. Scheiner byl 21. května 1915 zatčen, a byť byl po dvou měsících propuštěn, Českou obec sokolskou ministerstvo vnitra v listopadu 1915 rozpustilo. V té době již ale sokolové déle než rok sehrávali svou historickou úlohu při vytváření československých legií ve Francii a v Rusku.

TOMÁŠ ČERNÝ

* 16. srpna 1840 Nymburk

† 22. února 1909 Praha

Patřil mezi řadu právníků, kteří ve druhé polovině 19. století spojili své pracovní kariéry s činností v Sokole i v české politice. Stál u zrodu Sokola Pražského a dalších českých spolků, kterým mimo jiné poskytoval bezplatnou právní pomoc a podílel se na vzniku jejich stanov. Od roku 1864 působil jako náměstek starosty Sokola Pražského Jindřicha Fügnera a v roce 1872 byl sám zvolen starostou. Tuto funkci zastával 10 let a završil ji uspořádáním I. všesokolského sletu v roce 1882. Od roku 1871 byl Černý rovněž členem sboru obecních starších Prahy, od roku 1880 náměstkem starosty a v roce 1882 byl zvolen starostou hlavního města Prahy. Stal se vlastně prvním pražským starostou, neboť

předtím tuto funkci vykonávali purkmistři. Ve slavnostním inauguračním projevu nazval své město „zlatou slovanskou Prahou“, což vedlo k odchodu zástupců pražských Němců z jednacího sálu. Za Černého starostování se k Praze připojil Vyšehrad a Holešovice-Bubny a v roce 1883 bylo otevřeno Muzeum hlavního města Prahy. Od roku 1882 byl T. Černý poslancem českého zemského sněmu. Po opuštění úřadu pražského starosty se jako zemský poslanec zasloužil o vznik ryze české Zemské banky Království českého, která přispěla k osamostatnění českého národohospodářství. Působil v ní jako náměstek generálního ředitele. Celý svůj život byl přítelem, právním poradcem a rádcem vdovy po prvním sokolském starostovi Kateřiny Fügnerové a její dcery Renáty.

JAN PODLIPNÝ

* 23. srpna 1848 Hněvčeves u Hořic
† 19. března 1914 Praha

Tento absolvent právnické fakulty patřil mezi významné osobnosti pražského veřejného života přelomu 19. a 20. století. Za mladočeskou stranu byl v roce 1889 zvolen poslancem českého zemského sněmu a v lednu 1897 pražským starostou. Svůj inaugurační projev přednesl před vysokými státními představiteli jako první pražský starosta pouze v českém jazyce. Za jeho vedení se Praha sloučila s Libní a byla zahájena výstavba kanalizační a vodovodní sítě. Podlipný měl velký podíl i na vybudování Husova pomníku na Staroměstském náměstí. V Sokole Pražském začínal jako řadový člen, později se stal členem výboru, od roku 1888 jednatelem a posléze náměstkem starosty. Na ustavujícím valném sjezdu České obce sokolské v březnu 1889 byl zvolen prvním

starostou. Podlipného si současníci cenili zvláště pro jeho organizační a řečnický talent. Podílel se zejména na přípravě II., III. a IV. všesokolského sletu a vedení sokolských výprav do zahraničí. Propagoval sblížení českých sokolských jednot se jejich zahraničními protějšky, zejména slovanskými a francouzskými. Patřil k autorům několika výprav, které šířily sokolskou myšlenku po celé rakouské monarchii. Patřil k velkým příznivcům česko-francouzských vztahů. Jedním z jeho prvních kroků po uvedení do funkce pražského starosty bylo zřízení francouzského konzulátu v Praze v dubnu 1897. Podlipného zásluhou byla již dříve navázaná úzká spolupráce mezi českými sokoly a Uníí francouzských gymnasií. Jeho manželka Anna Podlipná se od mládí věnovala dobročinné činnosti a patřila k průkopnicím ženské emancipace v českých zemích.

KAREL PIPPICH

* 21. dubna 1849 Zlonice
† 29. března 1921 Chrudim

Své životní osudy Pippich svázal především s městem Chrudim. Záhy se stal jedním ze symbolů propojení tělocvičné a kulturní činnosti v Sokole. Do historie se zapsal jako sokol, právník, poslanec českého zemského sněmu, ale především jako nadšený organizátor divadelních a hudebních představení. Po vzoru svého otce vystudoval v Praze práva. Za mladočeskou stranu zasedal po tři volební období v českém zemském sněmu (v letech 1889–1890 a 1895–1913). Od roku 1877 byl členem obecního zastupitelstva v Chrudimi, od roku 1889 radním a od roku 1899 členem okresního výboru. Ve všech těchto funkcích se zasazoval o hospo-

dářský i kulturní rozkvět města. Prosadil mimo jiné stavbu jednoho z prvních dívčích lyceí v Čechách, obchodní akademie, a především nového muzea. V roce 1902 se podílel na vzniku Moderní galerie Království českého, tedy dnešní Národní galerie. Jeho největší láskou ale bylo divadlo. Od roku 1882 byl Pippich ředitelem chrudimského divadla. Jeho záměr vybudovat pro něj novou důstojnou budovu se ale podařilo realizovat až v roce 1934. Roku 1885 se stal starostou Sokola Chrudim a v této funkci setrval až do své smrti. Prosazoval Tyršovy myšlenky celkového rozvoje těla i ducha ve smyslu starořecké kalokagathie. Patřil rovněž mezi propagátory sokolského cvičení žen. V roce 1890 přišel s návrhem na výstavbu chrudimské sokolovny. Krásná budova v novorenesančním slohu byla slavnostně otevřena o pouhé dva roky později. Hlavní smuteční projev na Pippichově pohřbu pronesl jeho přítel a první předseda vlády Československé republiky Karel Kramář.

NÁROD SLABOCHŮ NIKAM NEDOSPĚJE SOKOLOVÉ A ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE

Miroslav Tyrš viděl význam spolkové činnosti mimo jiné v tom, že u malých národů rozmnožuje sílu, udatnost, houževnatost a kázeň. To se mělo naplnit ukázat v letech první světové války, kdy sokolové vstoupili do historie jako zakladatelé československých legií. Zcela v duchu Tyršovy myšlenky silně ovlivněné darwinismem: „*V zdravém těle zdravý duch; i dodávám v silném těle silný duch – to budiž především heslem naším. Národ slabochů nikam nedospěje.*“

V době konání VI. všesokolského sletu v roce 1912 přihlížel britský novinář a historik Henry Wickham Steed slavnostnímu průvodu Prahou, kterého se účastnilo na 17 000 sokolů z celého světa. Tu se přitočil k tehdejšímu poslanci říšské rady ve Vídni (a budoucímu prvnímu předsedovi československé vlády) Karlu Kramářovi a řekl: „*To nejsou gymnasti, to je armáda.*“ Odpovědí mu bylo: „*Ano, budou-li mít patřičné zbra-*

ně, mohou něco znamenati v evropské válce.“ O pouhé dva roky později se Evropa a záhy téměř celý svět propadly do válečného šílenství, které nemělo do té doby obdoby.

Čeští krajané ve Francii od počátku spojovali svůj odpor proti Rakousku-Uhersku s rozpadem habsburské monarchie a se vznikem samostatného státu. Po vypuknutí války se plni odhodlání hlásili dobrovolně do zbraně. Ústřední roli ve snaze o vznik české vojenské jednotky sehráli členové pařížského Sokola. Jednotka, která byla součástí francouzské Cizinecké legie, vstoupila do historie pod označením podle sokolského pozdravu jako Compagnie Nazdar – rota Nazdar. Po ukončení výcviku složila 12. října 1914 slavnostní přísahu. V bojích severozápadně od Arrasu byla 9. května 1915 prakticky zničena. Ve stejné době jako ve Francii se aktivovali i čeští krajané v Rus-

ku. První jednotkou se stala Česká družina, která složila přísahu 28. září 1914. I v řadách České družiny působilo od jejího vzniku mnoho sokolů. Právě v sokolském duchu bylo v České družině zavedeno tykání, oslovování „bratře“ a pozdrav „nazdar“. V Itálii vznikly legie v roce 1917 a také zde se od počátku jednalo o iniciativu řady sokolů. Celkem tvořilo československé legie v roce 1918 téměř sto tisíc mužů.

Sokolství představovalo jednu z důležitých spojnic mezi domácím a zahraničním odbojem. Sokolové byli členy nejužšího vedení tajné domácí odbojové organizace Maffie, stejně jako Masarykovy zahraniční akce. V čele Maffie stál podle Masarykova přání před svým vlastním odchodem do zahraničí Edvard Beneš, nejužší vedení pak spolu s ním tvořili Přemysl Šámal, starosta České obce sokolské Josef Scheiner, Alois Rašín a Karel Kramář.

KAREL KRAMÁŘ

* 27. prosince 1860 Vysoké nad Jizerou
† 26. května 1937 Praha

Absolvoval práva na pražské univerzitě, studoval ale i v Paříži, Berlíně, Štrasburku a ve Vídni. V roce 1891 byl za mladočeskou stranu zvolen poslancem vídeňské říšské rady, což z něj činilo nejmladšího poslance rakouského parlamentu. V roce 1894 se stal i poslancem českého zemského sněmu. Díky svým jazykovým schopnostem a skvělému řečnickému umění se Kramář postupně vypracoval na jednoho z nejvýznamnějších českých politiků. Za první světové války byl jednou z hlavních postav domácího odboje, za svou protirakouskou činnost byl zatčen a odsouzen k trestu smrti. Proces s Karlem Kramářem byl vnímán jako proces s celým národem. V létě 1917 byl amnestován, z vězení vyšel jako

mučedník a „vůdce národa“. V červenci 1918 stanul v čele Národního výboru, v listopadu 1918 se stal předsedou první československé vlády. V lednu 1919 na něj byl spáchan atentát, který neskončil tragicky jen díky šťastné souhře náhod. Krátce poté Kramář odjel do Paříže na mírovou konferenci, kde zůstal až do září 1919. Předsedou vlády byl Karel Kramář do července 1919. V žádné z dalších prvorepublikových vlád už nezasedl. Až do své smrti v roce 1937 zůstal poslancem a také předsedou Národní demokracie. Kramář byl nejen členem Sokola Semily, ale především celoživotním obdivovatelem Miroslava Tyrše. V Sokole spatřoval spolehlivou oporu národního sebevědomí a občanských ctností potřebných k udržení národní samostatnosti.

EDVARD BENEŠ

* 28. května 1884 Kožlany

† 3. září 1948 Sezimovo Ústí

Během první světové války se Beneš svou prací v zahraničním odboji významně zasloužil o vznik Československa. Z pozice ministra pak určoval směřování zahraniční politiky mladého státu. Jeho budoucnost postavil na půdorysu versailleského mírového systému a spojeneckých dohod. V letech 1921–1922 stál v čele vlády a po většinu prvorepublikové éry byl také poslancem. V roce 1935 byl Beneš zvolen druhým československým prezidentem. Po přijetí mnichovského diktátu abdikoval a odletěl do zahraničí, kde naplnul svůj diplomatický um k zneplatnění Mnichova. Už za války se začal pomyslně vypořádávat s německou menšinou a rýsovat plány na odsun Němců z Československa. Zklamán postojem letitých

spojenců během mnichovské krize se Beneš obracel k Moskvě. Po roce 1945 byl lidmi uctíván jako symbol návratu demokratické republiky. Obnova tehdy ovšem byla jen hrstka politických stran a Beneš se tak stal svědkem okleštění demokratické soutěže. Demokratické politiky pak zklamal svými kroky v únoru 1948, kdy komunistům otevřel dveře k nastolení totalitního režimu. Členem Sokola Kožlany na Rakovnicku se stal již ve školním věku, stejně jako jeho pět bratrů. Později svůj vztah k Sokolu formuloval tak, že být sokolem pro něj bylo zcela samozřejmé, neboť sokolství mu splývalo s češtvím. Během studií v Praze cvičil v Sokole Královské Vinohrady. Po odchodu do exilu v roce 1915 se mu dostalo podpory od pařížských i londýnských sokolů.

FRANTIŠEK STANĚK

* 14. listopadu 1867 Strmilov

† 19. června 1936 Praha

Staněk pocházel ze zemědělské rodiny, a tak se po absolvování reálky v Telči a po určitém čase stráveném na Vysoké škole technické v Praze a na obchodní akademii ve Vídni v roce 1892 ujal správy rodinného statku. V rodném Strmilově usiloval o založení sokolské jednoty a po jejím vzniku jí věnoval tělocvičné nářadí. Po přestěhování do Želetavy se stal členem zdejšího Sokola. Záhy začal působit jako organizátor družstevnictví na Jindřichohradecku.

Stal se také aktivním členem České agrární strany, kde působil již od jejího založení v roce 1899. Od roku 1901 do roku 1907 byl Staněk poslancem českého zemského sněmu a v letech 1906 až 1918 vykonával poslanecký mandát v moravském zemském sněmu. V roce 1904 byl zvolen poslancem říšské rady, v níž setrval až do zániku monarchie. Právě František Staněk pronesl 2. října 1918 v říšské radě projev odsuzující nesmyslnost války a přihlásil se k zahraničnímu odboji a k řešení české otázky mimo stávající Rakousko-Uhersko. Koncem října 1918 se zúčastnil setkání českých domácích a zahraničních politiků v Ženevě. V období první republiky patřil mezi vrcholné politiky. V letech 1918 až 1920 zasedal v Revolučním Národním shromáždění a mandát obhájil i v letech 1920, 1925, 1929 a 1935. V letech 1932 až 1935 vykonával funkci předsedy Poslanecké sněmovny a působil rovněž v několika československých vládách jako ministr veřejných prací, ministr pošt a telegrafů a ministr zemědělství.

NI ŽISK, NI SLÁVU VZNIK REPUBLIKY

Od počátku roku 1918 zastávala již prakticky celá česká politika protirakouská stanoviska. Rok 1918 se nesl v duchu národních demonstrací. Tříkrálová deklaráce vyslovila požadavek na samostatnost, v dubnu následovala „národní přísaha“ v Obecním domě. Do čela českého hnutí za samostatnost se postavil Národní výbor, k jehož založení došlo 13. července 1918. Předsedal mu Karel Kramář a tvořilo jej celkem 38 představitelů všech českých politických stran. Poměrné zastoupení delegátů odpovídalo výsledkům posledních předválečných voleb do říšského sněmu. Důležité místo v rámci Národního výboru zaujímal starosta České obce sokolské Josef Scheiner, jenž zastupoval jedinou organizaci, která mohla, díky své početné a dobře organizované členské základně, vytvořit v případě převratu provizorní armádu i policii vznikajícího státu.

Dne 25. října 1918 odjela delegace Národního výboru vedená Karlem Kramářem do Ženevy, kde se setkala s reprezentantem zahraničního odboje Edvardem Benešem, aby prodiskutovali budoucí uspořádání státu. Bylo rozhodnuto respektovat Masarykovu Washingtonskou deklaraci. Nový stát měl být republikou, jejím prezidentem Masaryk a předsedou vlády Kramář. Zatímco se v Ženevě jednalo, v Praze byla dopoledne 28. října zveřejněna odpověď rakouského ministra zahraničí Gyuly Andrássyho na dopis jeho amerického protějšku Roberta Lansinga. Rakouskou nabídku na příměří lid mylně pochopil jako kapitulaci, zaplnil ulice a strhával německé nápisy a symboly mocnářství. Národní výbor převzal obilní ústav, místopředsedství a další důležité strategické body. Vše proběhlo v klidu a představitelé Národního výboru vydali ještě téhož dne

navečer zákon o vzniku samostatného československého státu.

Souběžně se vznikem státu vystala potřeba urychleného vytvoření vlastní armády. Nejvyšším správcem československých vojsk byl od 28. října starosta České obce sokolské Josef Scheiner. První jednotky zajišťující Národnímu výboru vojenskou moc tvořili kromě rodícího se domácího vojska především dobrovolníci. Nejvýznamnější úlohu mezi nimi hráli právě sokolové, kteří se od 28. října podíleli na pořádkové a strážní službě nového státu. Již 28. října 1918 rozhodlo vedení Sokola vytvořit pod velením náčelníka Jindřicha Vaníčka tzv. Národní stráž. Pomoci sokolů bylo zapotřebí. Rodící se republika chyběla mocenské opory, především armáda, protože legionáři, kteří se měli stát jejím základem, se ještě nestačili vrátit do vlasti. Přitom bylo nezbytné zabránit případnému chaosu.

Národní výbor vydal prozatímní ústavu, na jejímž základě se 14. listopadu 1918 sešlo v Thunovském paláci na Malé Straně Národní shromáždění nesoucí přízvisko revoluční.

Jeho hlavním úkolem bylo dovést národní revoluci a přijmout ústavu. V Revolučním Národním shromáždění zasedla i celá řada sokolů.

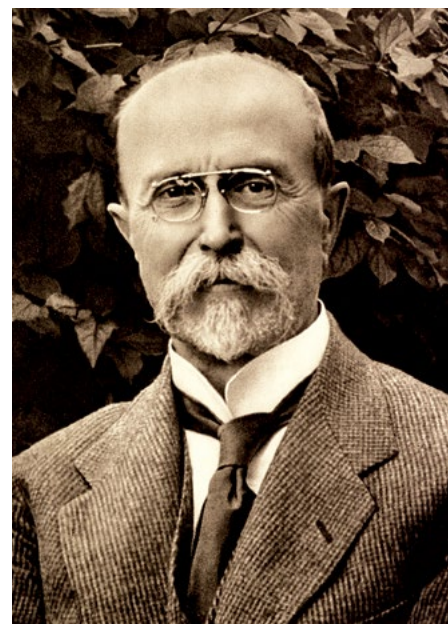
TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

* 7. března 1850 Hodonín

† 14. září 1937 Lány

Veřejná angažovanost logicky vedla T. G. Masaryka do světa politiky. Do společenského povědomí vkročil kritikou pravosti Královédvorského a Zelenohorského rukopisu a na sklonku 19. století se neváhal postavit dobovým antisemitským předsudkům, když se veřejně zastal Leopolda Hilsnera. V posledních letech Tyršova života se s ním na univerzitě často setkával. V roce 1884 vstoupil do Sokola Pražského, aby o šest let později přestoupil do malostranské jednoty, jejímž členem zůstal až do smrti. V roce 1891 se Masaryk stal poslancem říšské rady i zemského sněmu, po dvou letech se ale mandátů pro neshody

s mladočeskou stranou vzdal. Do říšské rady pak byl zvolen znovu v letech 1907 a 1911, a to za skupinu valašských měst. V obou letech vedl agitaci za jeho zvolení představitelé tamních sokolských jednot. V době, kdy byl Masaryk poslancem říšské rady, navštěvoval s Kramářem a dalšími poslanci cvičební hodiny Sokola Vídeň. Po vypuknutí první světové války se stal hlavním představitelem zahraničního odboje. V listopadu 1918 byl zvolen prvním československým prezidentem. Prezidentský mandát obhájil v letech 1920, 1927 a 1934. Tomáš Garrigue Masaryk je jedním ze zakladatelů samostatného Československa a symbolem demokratického státu.

FRANTIŠEK UDRŽAL

* 3. ledna 1866 Dolní Roveň

† 25. dubna 1938 Praha

Počátky Udržalovy politické kariéry jsou spojeny s mladočeskou stranou, za kterou byl v roce 1897 zvolen poslancem říšské rady, později také poslancem českého zemského sněmu. V roce 1906 vstoupil do agrární strany. Za první světové války působil v Českém svazu a zapojil se do činnosti Národního výboru. Většinou pobýval coby parlamentní politik ve Vídni, současně ale udržoval kontakty s domácí odbojovou Maffií. Byl to právě František Udržal, kdo na říšské radě na podzim 1918 pronesl poslední pro-

jev českého poslance. V říjnu 1918 se podílel na převzetí moci v Praze. V listopadu se stal místopředsedou Revolučního Národního shromáždění a poslancem zůstal až do roku 1935, kdy se přesunul do Senátu. Ve 20. letech 20. století zastával v několika vládách funkci ministra národní obrany. Se jménem F. Udržala je spojená snaha o odpolitizování armády či zlepšení armádního vybavení. V letech 1929–1932 byl předsedou vlády. František Udržal byl starostou Sokola Dolní Roveň a v roce 1932 se významnou měrou zasloužil o výstavbu zdejší moderní sokolovny.

JURAJ SLÁVIK

* 28. ledna 1890

Dobrá Niva u Zvolena

† 30. května 1969

Washington D. C. (USA)

V říjnu 1918 se Slávik stal jedním ze signatářů Martinské deklarace a následně byl delegován do Revolučního Národního shromáždění. Za agrární stranu byl v roce 1926 jmenován ministrem zemědělství. V letech 1929–1932 zastával post ministra vnitra a současně byl do roku 1935 poslancem Národního shromáždění. V letech 1932–1935 zastupoval Československo jako stálý delegát při Společnosti národů. V roce 1936 byl Slávik jmenován velvyslancem ve Varšavě. V březnu 1939 se funkce vzdal a emigroval do USA, aby se v červenci vrátil a pomáhal s budováním vznikající československé vojenské jednotky. Po vy-

puknutí druhé světové války odešel do Paříže, kde napomáhal při vzniku Československého národního výboru. Po obsazení Francie uprchl do Anglie, kde se zapojil do činnosti československé exilové vlády. V ní zastával v letech 1940–1945 funkci ministra vnitra. V roce 1946 byl jmenován velvyslancem ve Washingtonu. V reakci na komunistický převrat v roce 1948 Slávik abdikoval. Ve Spojených státech aktivně pomáhal československým uprchlíkům a spoluzakládal exilovou Radu svobodného Československa. Od 18 let byl velmi aktivním členem Sokola. V roce 1908 vstoupil do české sokolské jednoty v Budapešti. V roce 1930 byl zvolen do předsednictva Československé obce sokolské a o dva roky později náměstkem starosty. V dubnu 1940 se stal sta-

rostou nově založené Sokolské župy Zahraniční v Paříži. Po roce 1948 se významnou měrou podílel na rozvoji sokolstva v USA.

TAM SVĚT SE HNE, KAM SE SÍLA NAPŘE V NOVÉ REPUBLICE

Ještě v roce 1918, bezprostředně po vzniku Československé republiky, přišel náčelník Sokola Jindra Vaníček s myšlenkou uspořádat v roce 1920 první svobodný všesokolský slet. V atmosféře poválečného nedostatku, nestabilní politické situace a bojů o hranice a charakter nového státu, kdy tuto myšlenku považovali za nerealizovatelnou i představitelé vlády, dokázal s do slova buldočí zatvrzelostí, že uspořádat slet je nejen možné, ale dokonce že se v rámci příprav sletu může téměř celý národ nadchnout myšlenkou jeho realizace. Toto úsilí pak nejlépe symbolizovalo tradiční sokolské heslo na bráně borců sletového stadionu: „*Tam svět se hne, kam se síla napře.*“

První všesokolský slet v nové republice měl mimo jiné ukázat schopnost Čechů a Slováků normálního občanského života v novém státě. Proto měli zástupci vlády o úspěch sletu velký zájem, současně se ho ale, vzhledem k zásobovacím a dopravním potížím,

obávali. V sedmnáctičlenné první vládě Vlastimila Tusara, která řešila většinu problémů s přípravou sletu, bylo osm sokolů. Za pomoci ministerstva národní obrany byly z budoucího sletišťe na Letenské pláni odstraněny provizorní válečné nemocniční budovy a vystavěny dřevěné tribuny. Ubytovací odbor zajistil 66 000 lůžek v soukromí a ve školách. Ubytování a stravování v polních kuchyních zapůjčených armádou si hradili účastníci sletu sami. Američtí sokolové vypomohli půjčkou 50 000 dolarů, z nichž polovinu později věnovali Sokolu jako dar. Vlastní sletové slavnosti byly zahájeny 25. června cvičením sokolské mládeže, následující den vystoupila armáda. Ve dnech 27. až 30. června se uskutečnila cvičení mužů a žen. V hlavních dnech sletu cvičilo na Letné na 70 000 cvičenců a cvičenek. Závěrečného průvodu se poprvé zúčastnily také ženy a premiérově tu zazněl slavný pochod Josefa Suka *V nový život*.

VII. všesokolský slet splnil veškerá očekávání, současně ale jasně ukázal, že Letná je pro slety poněkud těsná.

Navíc budovat pokaždé zbrusu nové cvičiště v místě, kde se koná celá řada dalších sportovních akcí, bylo organizačně složité a nákladné. Po skončení sletu požadovalo vedení Československé obce sokolské po vládě, aby Sokolu i ostatním tělovýchovným organizacím vystavěla stálý prostor pro hromadná tělocvičná vystoupení. Představitelé státu sokolům vyhověli a volba padla na lokalitu tzv. strahovských lomů. Ta sice nebyla pro výstavbu velké plochy zcela vhodná, ale rozhodlo, že majitelem pozemků byla pražská obec. Ta je v červnu 1925 propůjčila státu na 80 let pod podmínkou, že budou využívány k tělovýchovným účelům. Již v srpnu byly zahájeny zemní práce, které postupně stály ve 20. letech státní pokladnu 15 milionů korun. Inženýrské sítě zavedené na účet pražské obce představovaly investici 8 milionů. V průběhu 9 měsíců vznikl stadion schopný pojmout 14 000 cvičenců a 130 000 diváků. VIII. všesokolský slet se tak mohl v létě 1926 poprvé konat na nově upravené ploše na Strahově.

VÁCLAV JAROSLAV KLOFÁČ

* 21. září 1868 Německý

(dnes Havlíčkův) Brod

† 10. července 1942 Dobříkov u Chocně

Mnoho českých politiků se aktivně účastnilo veřejného života již během studentských let. Patřil k nim i Václav Klofáč. Přestože pocházel z chudé dělnické rodiny, studoval na pražské univerzitě, zprvu medicínu a později filozofii. Studia ale nedokončil. Od počátků studií patřil mezi funkcionáře studentských spolků. Veřejně promlouval o antimilitarismu, sociální tematice, emancipaci žen a obraně českých národních zájmů. Stejná témata rozvíjel jako novinář na stránkách *Národních listů*. Na přelomu století patřil Klofáč mezi zakladatele České strany národně sociální, v době, kdy mladočechům vytýkal oportunní politiku vůči vídeňské vládě a sociální demokracii přehlížení

národních témat pro sociální otázky. Na příští desetiletí šlo o jeden z nejsilnějších politických táborů v českých zemích. V roce 1901 byl Klofáč poprvé zvolen poslancem říšské rady a roku 1908 českého zemského sněmu. Po začátku světové války byl zatčen a vězněn až do amnestie v roce 1917. Po ustavení Národního výboru v létě 1918 se stal jeho místopředsdou. Patřil mezi poslance Revolučního Národního shromáždění. V zakladatelských momentech nového státu se rovněž účastnil diplomatických jednání v Ženevě. Roku 1920 byl zvolen do Senátu Národního shromáždění. Po celé prvorepublikové období zastával funkci místopředsedy horní komory, nakrátko v roce 1926 dokonce jejího předsedy. Byl dlouholetým členem Sokola v místě svého bydliště v Dobříkově.

ANTONÍN ŠVEHLA

* 15. dubna 1873 Hostivař

† 12. prosince 1933 Praha

V agrárním hnutí začal být Švehla aktivní koncem 19. století. Do čela agrární strany, která podle něj měla reprezentovat zájmy celého venkova, se Antonín Švehla dostal v roce 1909 a řídil ji až do své smrti. V letech 1908–1913 byl poslancem českého zemského sněmu. Za první světové války se zapojil do domácího odboje, v létě 1918 prosadil reorganizaci Národního výboru. Do historie se zapsal jako jeden z „mužů 28. října“, podílel se na všech hlavních událostech tohoto dne. V první československé vládě vedl resort vnitra a po odjezdu premiéra Kra-

máře na pařížskou mírovou konferenci vládu de facto řídil. V roce 1918 zasedl v Revolučním Národním shromáždění a poslanecký mandát opakovaně obhajoval. Jako „mistr politického kompromisu“ stál za vznikem takzvané Pětky, ve které se rozhodovalo o zásadních politických otázkách. Od října 1922 do března 1926 a od října 1926 do února 1929 byl předsedou vlády. V roce 1893 založil v Hostivaři sokolskou jednotu, jejímž byl později cvičitelem a starostou. Značnou měrou se zasloužil o stavbu moderní sokolovny od významného architekta Ladislava Machoně, která dodnes nese Švehlovo jméno.

BOHUMÍR BRADÁČ

* 31. května 1881 Židovice

† 20. října 1935 Židovice

Bradáč vstoupil do veřejného života ve velmi mladém věku. Ve 23 letech byl zvolen starostou obce Židovice, kde se narodil a hospodařil na rodném statku. Roku 1911 byl zvolen do říšské rady ve Vídni a stal se nejmladším agrárním poslancem před první světovou válkou. Patřil k blízkým spolupracovníkům a přátelům Antonína Švehly. Během první světové války se zapojil do domácího odboje a usilovně pomáhal českému obyvatelstvu. Byl členem Národního výboru. Své předválečné politické zkušenosti uplatnil v Revolučním Národním shromáždění a Poslanecké sněmovně Národního shromáždění, kde v letech 1920–1925 zastával funkci předsedy rozpočtového výboru. Poslanecký mandát obhájil i v následujících volbách v letech 1925, 1929 a 1935. Vládní angažmá přijal roce 1929, kdy se stal ministrem země-

dělství. Na podzim 1932 byl jmenován ministrem národní obrany a během svého působení se snažil reagovat na zvyšující se hrozbu ze strany hitlerovského Německa. Kromě politické činnosti byl Bradáč také aktivně činný spolkově. Působil jako předseda Ústředí selských jízd a dlouholetý člen Sokola Libáň v župě Jičínské-Čížkově. Ke vztahu těchto organizací se vyjádřil v poselství Československé obci sokolské v dubnu 1935, v němž ji ujistil, že selské jízdy zůstanou věrné svému heslu: „Co selský jezdec, to Sokol.“ Bradáč mimo jiné inicioval výstavbu sokoloven v Libáni a Kopidlně. Vážná nemoc mu znemožnila přijmout po volbách v roce 1935 ministerský post, ale dle domluvy politických stran byl zvolen předsedou Poslanecké sněmovny. Zemřel v říjnu 1935. Mezi četnými kondolencemi, které dorazily do Poslanecké sněmovny, zůstal zachován i projev soustrasti od Československé obce sokolské.

JEDINEC NIC, CĚLEK VŠE

SOKOLOVÉ V POSLANECKÝCH LAVICÍCH

Význam Sokola za první republiky ještě více vzrůstal, hojně zakládané sokolské jednoty a přibývající sokolovny se stávaly centry společenského života. V Sokole byl velký zájem nejen o sport, rozvíjela se také vzdělávací práce a kulturní činnost. Jednoty ve velké míře zakládaly pěvecké a hudební sbory, ochotnická i loutková divadla.

Mezi představiteli politického života meziválečného Československa byla celá řada sokolů. V roce 1929 bylo do Poslanecké sněmovny zvoleno 67 a do Senátu 32 členů sokolských jednot. Po dalších volbách jejich počet ještě stoupl. Vzniklo dokonce volné sdružení poslanců a senátorů – sokolů, v jehož čele stál předseda Poslanecké sněmovny Jan Malypetr. Sdružení pořádalo schůze, kde se řešily především záležitosti týkající se všesokolských sletů. Těch se pak poslanci i senátoři účastnili buď jednotlivě v průvodu v rámci

svých jednot, nebo společně na triebuně. Na příkaz vlády visely v době sletů na všech pražských úředních budovách státní vlajky, současně bylo všem ministerstvům doporučeno, aby jejich zaměstnancům byla umožněna účast na sletu formou dovolené či zkrácením úředních hodin. Sokolové tedy měli jistý vliv, ovšem těžko se dá hovořit o sokolské lobby. Většina čelných politiků byla pouze řadovými členy. Sokolští činovníci trvale usilovali o nadstranickost Československé obce sokolské, sokoly činné v politických stranách vyzývali k dodržování sokolských zásad a k politické scéně směřovali morální apely, například výzvu „*Lidem dobré vůle*“, kterou zaslali v roce 1934 vládě i oběma parlamentním komorám: „*Život náš je otravován nepoctivostí, hmotnou i mravní korupcí, protekcionářstvím, slepým a nesnášlivým stranictvím, poklesem úcty k důstojnosti člověka a k hodnotě nesobecké, poctivé práce. Pokračovati*

na této cestě bylo by nebezpečím pro život národa i státu. Je třeba usilovně, vytrvalé a neúchylné práce v boji proti všem chorobám, které hlodají na kořeni našeho národního zdraví. Sokolstvo věří v sílu demokracie a humanity a půjde za svým vzorem, presidentem Masarykem, v dobré, obětavé a věrné službě svému národu a státu.“

Vedení Československé obce sokolské i členstvo sokolských jednot za první republiky rezolutně odmítalo komunismus a Komunistickou stranu Československa: „*S touto stranou se zásadně rozcházíme v otázce demokracie. Komunisté hlásají diktaturu proletariátu... A to se přiči demokracie. Mimo to komunistům nezáleží na trvání republiky, jsou posud příliš ovládnuti komunismem ruským.*“ Z tohoto stanoviska vycházel zákaz členství komunistů v sokolských jednotách. Obdobně odmítli sokolové v roce 1926 další totalitní směr české politiky, fašismus.

JAN MALYPETR

* 21. prosince 1873 Klobouky

† 27. září 1947 Slaný

Politická kariéra agrárníka Jana Malypetra začala na komunální úrovni. V listopadu 1918 se stal poslancem Revolučního Národního shromáždění a poslancem zůstal nepřetržitě až do roku 1939. V parlamentu pracoval například v ústavněprávním výboru a podílel se tak na přípravě prvorepublikové ústavy. Ve vládě Antonína Švehly vedl v letech 1922–1925 resort vnitra. Koncem roku 1925 byl Jan Malypetr zvolen předsedou Poslanecké sněmovny a zůstal jím až do roku 1932, kdy byl pověřen sestavením nové vlády. Jako premiér musel čelit důsled-

kům hospodářské krize. Do čela Poslanecké sněmovny se vrátil v roce 1935. Po rozpuštění parlamentu v březnu 1939 se z veřejného života stáhl. Za druhé světové války byl v kontaktu s odbojem a pomáhal rodinám politických vězňů. Po válce byl neprávem obviněn z kolaborace, Národní soud ho ale zprostil obvinění a uznal nevinným. Malypetrův strýc Jan byl jedním ze zakladatelů české tělovýchovy a prvním cvičitelem Sokola Pražského. Sám Jan Malypetr byl členem Sokola Klobouky v Sladkovského sokolské župě a stál v čele sdružení poslanců a senátorů – sokolů.

RUDOLF BERAN*** 28. prosince 1887 Pracejovice****† 28. února 1954 Leopoldov**

Od roku 1906 působil Beran v sekretariátu agrární strany a patřil k blízkým spolupracovníkům Antonína Švehly. Od vzniku republiky až do roku 1939 nepřetržitě zastával post poslance. Po Švehlově úmrtí dosáhl zvolení úřadujícím místopředsedou agrární strany a v roce 1935 se stal jako kompromisní kandidát jejím předsedou. Po Mnichovu stanul v čele Strany národní jednoty, která vznikla sloučením českých pravicových stran pod vedením agrárníků. Předsedou vlády byl jmenován 1. prosince 1938 a zůstal jím do 27. dubna 1939. Po odchodu z vlá-

dy se zapojil do domácího odboje. To neušlo pozornosti gestapa, které ho v květnu 1941 zatklo a odsoudilo. V roce 1943 ho propustili do domácího vězení. Další zatčení přišlo v květnu 1945, kdy Berana obvinili z kolaborace a úkladů proti československému státu. O dva roky později ho čekalo odsouzení ke dvaceti letům vězení. Zemřel v roce 1954 v Leopoldově. Historici dnes označují Beranův proces za politický a v roce 2022 státní zástupce Beranovo trestní stíhání zastavil. Obdobně jako celá řada agrárníků i Rudolf Beran patřil k členům Sokola. Jeho domovskou jednotou byl Sokol Královské Vinohrady.

KAREL VIŠKOVSKÝ*** 8. července 1868 Sušice****† 20. listopadu 1932 Praha**

Po absolvování práv vstoupil Viškovský do služeb pražské a později plzeňské Obchodní a živnostenské komory. V roce 1894 se stal úředníkem české sekce Zemědělské rady Království českého, v níž mimo jiné redigoval její tiskový orgán *Zemědělské listy*. Politicky se angažoval v Národní straně svobodomyšlné, za kterou byl v letech 1902–1907 zvolen poslancem českého zemského sněmu. Po rozchodu s mladočechy kandidoval v roce 1908 do českého zemského sněmu za agrárníky. Poslancem agrární strany na zemském sněmu byl do roku 1913. V letech 1911 až 1918 byl rovněž poslancem říšské rady ve Vídni. V rámci agrární strany patřil ke stoupencům Antonína Švehly a přispíval do agrárního deníku *Venkov*.

Během první světové války se jako místopředseda Válečného obilného ústavu postavil proti pokračujícímu vývozu potravin z českých zemí. Dne 28. října 1918 zabal jménem nového československého státu Válečný obilný ústav, který poté krátce vedl. V letech 1918–1920 zasedal v Revolučním Národním shromáždění. V červnu 1919 se stal prezidentem Státního pozemkového úřadu a v této funkci působil do roku 1926. Patřil k hlavním tvůrcům pozemkové reformy. Poslancem se stal opět po volbách v roce 1925. V letech 1925–1926 byl zároveň ministrem spravedlnosti v druhé vládě Antonína Švehly. Mandát Viškovský obhájil i v parlamentních volbách v roce 1929. V letech 1929 a 1932 byl ministrem národní obrany ve vládách Františka Udržala. Karel Viškovský byl členem Sokola Pražského.

VZHŮRU NA SVOU STRÁŽÍ! PŘÍSAHA REPUBLICY

Situace Československa se po roce 1933, kdy v sousedním Německu došlo k nástupu nacistů k moci, rok od roku zhoršovala. Boj o existenci samostatného československého státu vyvrcholil v roce 1938. V atmosféře plné nejistoty, strachu o osud republiky i odhodlání ji bránit probíhaly přípravy X. všesokolského sletu, který se pro všechny stal symbolem připravenosti k obraně vlasti. Slet dorostu, jež se konal na přelomu června a července, nazval francouzský spisovatel Jules Romains „*bohoslužbou svobody*“. Před sletem neslo 42 000 běžců tzv. rozestavným během (štafetou) sletový oheň s cílem v deseti místech pohraničí. Smyslem běhu bylo přinést poselství o sletu až na hranice státu. Do příprav běhu zasáhl osud, jako by chtěl naznačit truchlivé události příštích měsíců. Dne 21. září 1937, kdy měl být běh v Praze odstartován, procházel po jeho trase smuteční průvod loučí-

cí se s prvním československým prezidentem T. G. Masarykem.

Vlastní slet, jehož program zhlédlo téměř dva a půl milionu diváků, se stal obrovskou demonstrací odhodlání celého národa bránit se nacistické agresi. Mezi diváky nechyběly delegace poslanců a senátorů ze společených zemí - Jugoslávie, Rumunsko či Francie. Na sletu se podílelo téměř 350 000 cvičenců a cvičenek. Dne 3. července 1938 stanul na hlavní tribuně strahovského stadionu prezident Edvard Beneš s chotí a doprovodem. Závěrečným a nejmohutnějším cvičením dne se stala prostná téměř 30 000 mužů, podmalovaná husitským chorálem a uzavřená přísahou republiky. Právě skladba *Přísaha republiky* se stala symbolem celého X. všesokolského sletu.

O osudu vlasti ale rozhodli představitelé velmocí. Dne 29. září se v Mnichově setkali nejvyšší představitelé Německa, Itálie, Velké Británie

a Francie. K boji odhodlaná a dobře připravená československá armáda byla na základě osudné Mnichovské dohody přinucena kapitulovat a bez boje vydat pohraniční oblasti státu nepříteli.

Autor *Přísahy republiky*, František Pecháček, byl mužem naplňujícím celým svým životem sokolské ideály. Po první světové válce vstoupil do československé armády, stal se poddůstojníkem a vedl školu pro výcvik tělesné zdatnosti armády. Současně byl i cvičitelem karlínského Sokola. Stal se členem gymnastického závodního družstva, s nímž dosáhl řady mezinárodních úspěchů. Po okupaci českých zemí beze zbytku splnil slova *Přísahy republiky*. Manželé Pecháčkoví skutečně bojovali. František se stal členem ilegální organizace Obec sokolská v odboji, v níž zastával funkci zemského velitele pro Čechy. Podílel se na ukrývání parašutistů z Velké Británie i na přípravách atentátu na R. Heydricha. Po zatčení statečně odolával mučení. Jeho manželka Emílie byla zavražděna 26. ledna 1943 v Mauthausenu. František Pecháček zemřel na stejném místě 3. února 1944.

MILAN HODŽA

* 1. února 1878 Sučany

† 27. června 1944 Clearwater (USA)

Hodža vystudoval práva, filologii a historii. V roce 1921 byl jmenován profesorem novodobých dějin na bratislavské univerzitě. K politice se dostal prostřednictvím žurnalistiky. V letech 1905–1910 byl poslancem uherského sněmu. Za první světové války sloužil jako důstojník v rakousko-uherské armádě, později působil v cenzurním úřadě a následně jako redaktor tiskové kanceláře ve Vídni. V říjnu 1918 se zařadil mezi signatáře Martinské deklarace. Za první republiky patřil Hodža k nejvýznamnějším politikům agrární strany. Po celou dobu jejího trvání byl poslancem a v průběhu let

zastával také různé ministerské funkce. Předsedou vlády byl Hodža jmenován v roce 1935. Premiérem se stal v nelehké době, kdy se musel potýkat se stupňujícími se nároky německé menšiny i s tlakem ze strany Německa. Nakonec jeho vláda v září 1938 přijala berchtesgadenské ultimátum. Dne 22. září 1938 pak Hodžova vláda podala demisi. Po mnichovském diktátu odešel Hodža do zahraničí. Milan Hodža byl prvním Slovákem ve funkci předsedy československé vlády. Byl také členem druhé nejstarší sokolské jednoty na Slovensku, Sokola Bratislava, založeného v únoru 1919. Tou nejstarší byl Sokol ve Skalici, který vznikl pouhé dva týdny po 28. říjnu 1918.

FRANTIŠEK MACHNÍK*** 30. dubna 1886 Nebřehovice****† 21. listopadu 1967 Ždánice**

Po studiích na pražské filozofické fakultě se Machník původně věnoval pedagogické dráze. Politickou kariéru mu usnadňovalo jeho skvělé řečnické nadání. Od mládí byl členem agrární strany. V roce 1912 vstoupil do Sokola v Chrudimi, což byl současně začátek jeho zájmu o problematiku branné výchovy. V roce 1919 se dobrovolně přihlásil k vojenské službě v chrudimské skupině Sokola, ale do československé armády povolán nebyl. Od roku 1919 byl členem Sokola v Klatovech. Působil ve vzdělávacím sboru a jako náčelník jezdeckého odboru. V roce 1925 byl poprvé zvolen do Poslanecké sněmovny, kde se stal místopředsedou branného výboru. Poslancem zůstal až do roku 1939. Od počátku svého působení se zabýval především problematikou československé armády. V klíčových letech 1935–1938 zastával funkci ministra národní obrany, v níž stejně jako jeho předchůdci z agrární strany podporoval brannou činnost spolků jako byl Sokol, Orel či Junák. Mnichov považoval za hlubokou osobní tragédii. V době okupace se zapojil do domácího odboje. V roce 1943 byl zatčen a následně odsouzen k trestu smrti. Tento verdikt byl nakonec změněn na trest deseti let v káznici. Po válce byl opakovaně zatčen jakožto vysoký funkcionář předválečné agrární strany. V roce 1947 byl všech obvinění nejprve zbaven, v roce 1952 byl ale odsouzen k pětiletému trestu odnětí svobody na základě vykonstruovaných obvinění ze zločinu velezrady. Po smrti Klementa Gottwalda byl amnestován.

MIROSLAV KLINGER*** 20. ledna 1893 Praha****† 10. února 1979 Praha**

Počátek 30. let přinesl na vrcholných místech sokolské organizace generační změny. V lednu 1932 zemřel dlouholetý starosta obce Josef Scheiner a jeho místo zaujal Stanislav Bukovský, v němž sokolská obec našla energického funkcionáře, který se těšil všeobecnému respektu. Také další žijící sokolskou legendu, náčelníka Jindřicha Vaníčka, vystřídal v roce 1931 nový muž, Agathon Heller, který však o dva roky později odstoupil a nahradil ho Miroslav Klínger. Členem Sokola Nusle byl Klínger již od roku 1899, od roku 1911 pak cvičitelem a od roku 1919 náčelníkem jednoty. Jako člen gymnastického družstva se zúčastnil olympijských her v letech 1920 a 1924 a v roce 1922 získal na mistrovství světa dvě zlaté a dvě stříbrné medaile. Pracoval jako úředník ministerstva národní obrany. V letech

1933–1939 zastával funkci náčelníka Československé obce sokolské. Byl dlouholetým členem Československé strany národně socialistické. V letech druhé světové války byl vězněn v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald. Po únorovém převratu v roce 1948 patřil k části loajální vůči KSČ, která v národně socialistické straně převzala moc a proměnila ji na Československou socialistickou stranu coby spojence komunistického režimu. V letech 1948–1960 zastával funkci generálního tajemníka strany a současně poslance Národního shromáždění. Stal se jedním z nechtěných symbolů zániku Sokola po únoru 1948. Byl vyznamenán nejvyšší třídou Řádu 25. února, jež byl zřízen jako odměna pro občany, kteří se vynikající měrou zasloužili o dovršení vítězství komunistů. Aktivně se podílel na přípravě I. spartakiády, která nahradila tradiční všesokolské slety.

ZA NÁROD, DRAHOU VLAST! POSLANCI – SOKOLOVÉ V ODBOJI

Po březnové okupaci českých zemí se v roce 1939 cesty sokolů rozdělily. Mnozí odcházeli do zahraničí, kde očekávali vznik zahraniční armády, podobně jako tomu bylo v letech první světové války. Řada dalších se rozhodla bojovat proti okupantům na domácí frontě. Od prvních dnů existence Protektorátu Čechy a Morava považovali nacisté české tělovýchovné organizace v čele se Sokolem za nepřátele říše. Oprávněně. Sokolové a sokolky se stali členy prakticky všech rodících se organizací domácího odboje.

Kromě toho, že se zapojili do různých odbojových skupin, vytvořili i vlastní organizaci Obec sokolská v odboji. Její význam začal výrazně stoupat na sklonku jara 1940 při budování druhé odbojové garnitury. Dne 12. dubna 1941 nařídil K. H. Frank v zastoupení říšského protektora předsedovi protektorátní

vlády, aby činnost Sokola zastavil. To byl ale pouze první krok ve snaze o eliminaci sokolského odboje. Dne 27. září 1941 jmenoval Adolf Hitler zastupujícím říšským protektorem Reinharda Heydricha, který záhy vyhlásil stanné právo a rozpoutal krvavé represe proti českému odboji. Zásah proti sokolům gradoval v noci ze 7. na 8. října 1941, kdy byla zahájena takzvaná „Akce Sokol“. Byli při ní systematicky zatýkáni členové vedení sokolské obce, žup i funkcionáři sokolských jednot. Celkem bylo postiženo asi 1500 sokolů. Většina z nich byla transportována přes Malou pevnost v Terezíně do koncentračního tábora v Osvětimi. Ještě během vlny zatýkání, 8. října 1941, podepsal R. Heydrich úřední výměr o rozpuštění České obce sokolské. Dnes si tento den připomínáme jako jeden z významných dnů České republiky – Památný den sokolstva.

Heydrich se domníval, že sokolská organizace je sražena na kolena. To byl ale omyl, který se mu měl již záhy stát osudným. Na krvavý teror reagovali představitelé československého exilu v Londýně rozhodnutím o přípravě atentátu na zastupujícího říšského protektora. V závěru roku 1941 byla do protektorátu vysazena skupina ANTHROPOID s úkolem Heydricha zlikvidovat. Napojení parašutistů na sokolský odboj se ukázalo pro realizaci atentátu jako rozhodující. Sokolové spolu s dalšími spolupracovníky poskytli oběma parašutistům ilegální byty v Praze i další potřebnou pomoc. Spolupráce na atentátu se stala nejvýznamnějším skutkem sokolského odboje.

Sokolové rovněž představovali důležitou součást všech složek zahraničního odboje. Našli bychom je mezi letci, pěšáky, tankisty i parašutisty. Činnost zahraničního odboje navíc podporovaly rovněž sokolské tělocvičné jednoty rozestě po celém světě. V domácím i zahraničním odboji položilo život na 6000 sokolů a sokolek.

FRANTIŠKA PLAMÍNKOVÁ

* 5. února 1875 Praha

† 30. června 1942 Praha

Vystudovala Ústav pro vzdělání učitelek v Praze a následně vyučovala matematiku, fyziku a kreslení na měšťanských školách v Táboře, Soběslavi a později v Praze. Od mládí se aktivně zajímala o situaci učitelek a bojovala za zrušení povinného celibátu i za ženská práva obecně. V roce 1903 se podílela na vzniku Ženského klubu českého. O dva roky později byla jednou ze zakládajících členek Výboru pro volební právo žen. Díky aktivitě výboru se v roce 1912 podařilo zvolit první ženu do českého zemského sněmu. Plamínková přispívala články do mnoha periodik věnujících se ženské tematice. Byla také členkou Sokola Pražského, nejstarší sokolské jednoty, v níž působily rovněž ženy. Roku 1918 vstoupila do národně socialistické strany a začala pracovat jako radní na pražském magistrátu, kde se zasazovala o lepší bydlení

a zdravotní podmínky chudých. Roku 1923 založila Ženskou národní radu, nepolitickou nadstranickou organizaci, jejímž cílem bylo hájit práva žen. Téhož roku přivedla do její právní komise Miladu Horákovou (tehdy Královou). Boji za rovná práva se věnovala i na mezinárodní scéně. V roce 1925 byla zvolena senátorkou Národního shromáždění. V Senátu setrvala až do rozpuštění parlamentu v roce 1939. V roce 1938 napsala otevřený dopis Adolfu Hitlerovi, v němž reagovala na jeho lživé výroky o prezidentu Edvardu Benešovi. Po rozpuštění Národního shromáždění v roce 1939 nevyužila možnosti odejít do zahraničí, ale raději se naplno věnovala práci v Ženské národní radě, která mj. organizovala pomoc válečným uprchlíkům a odbojářům. Během heydrichiády byla Plamínková zatčena a vězněna v Terezíně, odkud byla převezena zpět do Prahy a 30. června 1942 zastřelena na Kobyliště střeľnici.

JOSEF STEJSKAL*** 6. října 1891 Miletín****† 9. června 1942 Pardubice**

Od dětství se pohyboval v dělnickém prostředí a brzy se přiklonil k myšlenkám sociálního hnutí. Ještě před první světovou válkou začal být Stejskal politicky aktivní v místní organizaci České národně sociální strany v Miletíně. V roce 1915 zorganizoval v miletínském továrně stávkou a demonstraci za lepší kvalitu potravinových přídělů a dále se věnoval zlepšování pracovních podmínek dělnictva. V roce 1922 přesídlil do Ústí nad Orlicí, kde nastoupil jako místní tajemník odborové organizace Československý svaz dělnictva textilního. O tři roky později se přestěhoval do Náchoda, kde se stal členem místní sokolské jednoty. V roce 1928 byl za Československou stranu národně

socialistickou zvolen do zemského zastupitelstva a o rok později do Národního shromáždění. Poslancem zůstal i po volbách v roce 1935 a mandát si podržel až do rozpuštění parlamentu roku 1939. Po okupaci vykonával funkci odborového tajemníka, krátce působil také jako vedoucí okresní organizace Národního souručenství v Náchodě. Brzy se zapojil do odbojové činnosti a vedl ilegální skupinu národních socialistů královéhradeckého kraje, která se scházela v jeho domku na Trotině. Poprvé zatčen gestapem byl již 13. února 1940 a do konce března ho věznili a vyšetřovali. Dne 6. června 1942 byl Stejskal zatčen za údajné schvalování atentátu na R. Heydricha a 9. června 1942 na policejní střelnici v Pardubicích-Pardubičkách popraven.

JOSEF VANĚK*** 14. června 1887 Třebíč****† 23. května 1944 Buchenwald (Německo)**

Dlouholetý starosta Třebíče patřil mezi velmi aktivní členy a podporovatele Sokola, jehož považoval za jeden ze základů národní myšlenky a hodnot. Člen Československé strany národně socialistické se stal starostou Třebíče v roce 1925 a zůstal jím až do svého zatčení gestapem v roce 1939, tedy nejdéle v historii města. Mimořádným způsobem se zasloužil o rozvoj města. Jako starosta mj. podpořil a umožnil výstavbu sokolského stadionu a inicioval i vznik Tyršových sadů. Ve volbách v roce 1929 získal poslanecký mandát v Národním shromáždění. Jako významná osobnost meziválečného Československa z řad národně socialistické strany

byl po okupaci českých zemí poprvé krátce zatčen v rámci Akce Mříže již v březnu 1939. Po propuštění bylo jeho jméno zařazeno do takzvané kartotéky A gestapa, evidující jména osobností, které měly být eliminovány vzápětí po vypuknutí války. Dne 1. září 1939 byl proto zatčen v rámci Akce Albrecht I. a uvězněn nejprve v koncentračním táboře Dachau a poté v Buchenwaldu. Důvodem k zatýkání byla obava Němců, že po vypuknutí války se osoby vedené na seznamu podezřelých stanou vůdci protinacistického odboje. Současně měla persequce posloužit k zastrášení ostatního českého obyvatelstva. Zatčení byli v koncentračním táboře drženi jako tzv. rukojmí. Na následky věznění v Buchenwaldu Vaněk v květnu 1944 zemřel.

BUĎTE VĚRNÍ SOBĚ, PRAVDĚ A SPRAVEDLNOSTI PROTI KOMUNISTICKÉ TOTALITĚ

Uprostřed všeobecného nadšení z konce druhé světové války neprobíhala obnova Československé obce sokolské jednoduše. Organizace byla válkou velmi těžce oslabena. Usilovali-li Němci o likvidaci elity českého národa, v případě Sokola se jim tento cíl téměř podařilo zrealizovat. Muži a ženy, jejichž životy vyhasly na nacistických popravištích a v koncentračních táborech, byli pro budoucí vývoj Sokola i státu nenahraditelní.

Na základě dohod uzavřených na konci války reprezentanty londýnského a moskevského exilu se stranický a politický život odehrával pouze v mantinelech Národní fronty. Jejimi členy se už nestaly strany, jež byly označené za pravicové. Z politických stran, které v parlamentu dříve představovaly baštu sokolství, tak zbyla jediná – národně socialistická. Záhy k ní zcela překvapivě přibyla druhá – komunistická.

Sokol se dostal bezprostředně po válce do poněkud schizofrenní situace. Pro KSČ představoval jedno-

značnou hrozbu, kterou se komunisté rozhodli eliminovat snahou o sjednocení veškeré tělovýchovy a sportu. To mělo v jejich pojetí především oslabit organizační strukturu Sokola. Projekt sjednocení ale v první fázi selhal a v lednu 1946 byl do čela Sokola zvolen Antonín Hřebík. Pro komunisty to byl signál k zintenzivnění snah o proniknutí do nitra sokolské organizace s cílem jejího ovládnutí zevnitř. V prosinci 1946 doporučilo předsednictvo KSČ všem svým členům, aby vstoupili do sokolských jednot. Členy Malostranského Sokola se tak například stali Klement Gottwald a Antonín Zápotocký. Sokol byl přesto stále chápán jako organizace tvořící pevnou oporu demokracie a jako protiváha silící komunistické moci.

Vnitropolitická krize však nezadržitelně spěla ke svému vrcholu. Přes odpor vedení byl již 27. února 1948 ustaven akční výbor Sokola, v jehož čele stanuli exponenti KSČ. Teprve nedávno do Sokola vstoupivší komunisté se náhle stali sice samozvanou,

avšak všemocnou příslovečnou pátou kolonou. Akční výbor rozpoutal čistku, které padl za oběť jako první starosta Antonín Hřebík. Záhy došlo k zakládání akčních výborů i v župách a jednotách.

V této atmosféře vrcholily přípravy XI. všesokolského sletu. I přes vynucený odchod řady činovníků zůstávala část demokraticky smýšlejícího jádra. Po mnoha nelehkých diskusích, zda by se měl slet zrušit či uspořádat, bylo rozhodnuto ve prospěch sletu. Sokolové se přes veškerá rizika rozhodli, že slet si ukrást nedají a poskytnou především mládeži poslední příležitost poznat sokolskou sílu, nadšení a ducha. Tento cíl se podařilo naplnit lépe, než kdokoliv očekával.

Bezprostředně po skončení sletu volení členové předsednictva rezignovali. Ačkoliv název Sokol existoval i nadále, tradiční organizace tímto de facto zanikla. Přijetí zákona o organizaci tělesné výchovy a sportu v prosinci 1952 znamenalo zrušení jednotné organizace Sokol. V březnu 1957 byl zřízen Československý svaz tělesné výchovy, který ovládal veškerou tělovýchovu až do roku 1990.

KLEMENT GOTTWALD

* 23. listopadu 1896 Dědice

† 14. března 1953 Praha

Po vyučení truhlářem se začal angažovat v komunistické straně. Stal se poslancem Národního shromáždění a už za první republiky neúspěšně kandidoval na prezidenta. Po přijetí Mnichovské dohody odešel do Sovětského svazu. Domů se po válce vrátil jako místopředseda vlády a předseda Národní fronty. Postu předsedy vlády se dočkal po volbách v roce 1946. V prosinci 1946 se Gottwald stal členem Malostranského Sokola. Jednalo se o součást plánu KSČ na ovládnutí Sokola zevnitř. Únorový převrat roku 1948 Gottwaldovi otevřel cestu na Hrad. Prezident Edvard Beneš odmítl pode-

psat novou ústavu a raději abdikoval. Z pohledu sokolstva bylo bizarní, že de facto stejně jako v roce 1935 nahradil v čele státu sokol sokola. Nový prezident měl ale již v průběhu všesokolského sletu poznat, komu patří sokolská srdce. Éra prezidenta Gottwalda se nesla ve znamení vykonstruovaných politických procesů a represí vůči odpůrcům režimu. Vznikaly tábory pro režimu nepohodlné lidi, probíhalo tažení proti církvím i kolektivizace zemědělství. Sovětského vůdce J. V. Stalina přežil Klement Gottwald jen o pár dní. Jeho balzamované tělo bylo po vzoru Lenina a Stalina až do roku 1962 vystaveno v Národním památníku na pražském Vítkově.

JULIUS DOLANSKÝ

* 23. února 1903 Všetuly

† 26. dubna 1975 Praha

Až do listopadu 1945 žil pod původním jménem Julius Heidenreich. Na filozofické fakultě v Brně studoval slovanskou literaturu, češtinu a němčinu. V roce 1927 byl promován na doktora filozofie. V letech 1926–1928 vyučoval jako středoškolský profesor v Brně, poté působil jako stipendista v Jugoslávii na univerzitách v Bělehradě, Záhřebu a Lublani. Řádným profesorem byl jmenován v září 1945. Publikoval řadu vědeckých děl. Za protektorátu byl Dolanský vyslýchán gestapem, vězněn na Pankráci a suspendován ze státní služby. Byl členem Československé strany

sociálně demokratické a po únorovém převratu patřil k frakci loajální vůči KSČ. Ve volbách v roce 1948 byl zvolen do Národního shromáždění za ČSSD a po jejím sloučení s KSČ přešel v červnu 1948 do poslaneckého klubu komunistů. Byl jednou z významných postav, které se podílely na přechodu sokolské organizace do komunistického područí. Po únoru 1948 zastával v Československé obci sokolské funkci vzdělavatele a aktivně se podílel na přípravách zákonů, které ve svém důsledku znamenaly zánik tradiční sokolské organizace. V roce 1973 vyšla v nakladatelství Olympia jeho práce *Sto deset let Sokola 1862–1972*.

JAROSLAV STRÁNSKÝ

* 15. ledna 1884 Brno

† 13. srpna 1973 Londýn
(Velká Británie)

Syn zakladatele *Lidových novin* Adolfa Stránského absolvoval právnickou fakultu v Praze. Kromě politické, publikační, novinářské a nakladatelské činnosti a právní praxe působil též jako pedagog na Masarykově univerzitě v Brně, kde se v roce 1921 habilitoval pro obor trestní právo. Od roku 1910 byl členem Sokola Brno I. Během první světové války se v roce 1915 angažoval při vzniku brněnské pobočky odbojové organizace Maffie. Dne 29. října 1918 vyhlásil v Brně samostatnost. Po vzniku Československa spoluzakládal národně demokratickou stranu a byl za ni v letech 1918–1920 poslancem Revolučního Národního shromáždění. Ve volbách 1920 byl zvolen do Poslanecké sněmovny Národního shro-

máždění. Svůj mandát však Stránský v roce 1921 složil jako výraz nesouhlasu s protihradní politikou národně demokratické strany. V roce 1929 se stal opět poslancem za Československou stranu národně socialistickou. V roce 1939 odešel do Velké Británie. V exilové vládě působil jako ministr spravedlnosti a připravoval poválečné retribuční zákony. Stal se také populárním jako komentátor českého vysílání BBC. Od roku 1945 byl za svou stranu poslancem Národního shromáždění, ministrem spravedlnosti, náměstkem předsedy vlády a ministrem školství. Po únorových událostech 1948 rezignoval na post ministra a následně odešel do exilu. Zde působil v Radě svobodného Československa a jiných exilových organizacích. Spolupracoval s československým vysíláním BBC a rozhlasem Svobodná Evropa.

LVÍ SÍLOU, VZLETEM SOKOLÍM OBNOVA SOKOLA

Sokolská organizace přestala po devadesáti letech existovat. Komunisté největší český národní spolek zlikvidovali. Sokol a jeho ideály ale přesto žily dál. Již po nástupu komunistů k moci v roce 1948 tisíce sokolů a sokolek emigrovaly z republiky do zahraničí. Prvním politickým uprchlíkem v historii olympijských her se stala náčelnice Sokola Marie Provazníková, která byla vedoucí družstva československých gymnastek na hrách v Londýně v létě 1948. První sokolské jednoty vznikaly již v uprchlických táborech v Německu a Itálii. Poslední svobodně zvolený starosta Československé obce sokolské Antonín Hřebík odcestoval z republiky už v květnu 1948, a proto byl z titulu své bývalé funkce požádán, aby se ujal organizace zahraničního sokolstva. V roce 1952 zahájilo činnost Ústředí československého sokolstva v zahraničí, které sdružovalo všechny jednoty působící mimo Československo. V čele se starostou A. Hřebíkem, náčelníci M. Provazníkovou a místostarostou J. Slávikem rozvíjelo bohatou činností.

Nově příchozí emigranti posílili v mnoha tradičních zahraničních jednotách skomírající sokolskou činnost, stejně tak jako další vlna emigrace, která přišla po roce 1968. Ke stému výročí založení Sokola se uskutečnil v roce 1962 první zahraniční slet ve Vídni, na který navázalo dalších šest sletů uspořádaných v Montrealu, Curychu a Paříži. Sokolové se setkávali napříč kontinenty, pořádali župní slety, letní tábory, srazy a cvičitelské kurzy. Mimo sokolská cvičení organizovali v jednotách tradiční sokolské šibřinky i další slavnosti, posvícení a plesy. Každoroční setkání sokolů v tyrolském Ötzu, v místě, kde v roce 1884 tragicky zemřel Miroslav Tyrš, pořádají zahraniční sokolské jednoty dodnes.

První pokus o obnovu samostatného Sokola v Československu se uskutečnil v období pražského jara roku 1968. Po srpnové invazi armád Varšavské smlouvy a během následné normalizace však byly veškeré podobné snahy marné. O 20 let později, kdy se blížil pád východoevropských totalitních režimů, byla situace příz-

nivější. V průběhu roku 1989 se scházeli bývalí představitelé obce sokolské, a dokonce se nacvičovalo na slet zahraničního sokolstva v Paříži. Bezprostředně po 17. listopadu 1989 začali sokolové usilovat o obnovu své organizace. V lednu 1990 se na pražském Výstavišti na ustavujícím sjezdu Československé obce sokolské sešlo na 3000 sokolů a sokolek. Spontánně se začaly obnovovat sokolské jednoty a záhy i župy. Zraky všech se upíraly k toužebně očekávanému návratu na strahovský stadion. XII. všesokolský slet se uskutečnil v létě 1994 a pro všechny se stal důkazem, že Sokol opět žije a navazuje na hodnoty a tradice nejslavnější české tělocvičné organizace.

Stejně jako v minulosti, také dnes Sokol přináší pohyb a sport pro každého, bez rozdílu věku a příjmu. Rozvíjí tělesnou zdatnost svých členů i ostatních. Pohyb považuje za součást zdravého životního stylu. Sokol je vlastenecký v nejlepší slova smyslu, své členy vede k lásce k rodné zemi a k úctě k duchovnímu dědictví našeho národa. Sokol je i přes svůj pokročilý věk stále mladou organizací, neboť většinu její členské základny představují cvičenci a cvičenky do 26 let.

ANTONÍN HŘEBÍK

* 24. února 1902 Řevnice

† 20. listopadu 1984 Chicago (USA)

Absolventa práv na Univerzitě Karlově vedli rodiče od mala k lásce k Sokolu. Již v šestnácti letech se stal vzdělavatelem Sokola Řevnice. Sokolem zůstal i po přesídlení na Zbraslav, kde si roku 1933 otevřel advokátní kancelář. Na konci 30. let byl Hřebík místostarostou zbraslavské jednoty a roku 1940, už za německé okupace, se jako skvělý mluvčí, organizátor a právník ujal funkce náměstka starosty celé Čes-

ké obce sokolské. Současně působil v odbojové organizaci Obec sokolská v odboji. Byl jedním ze zatčených v rámci Akce Sokol 8. října 1941. Věznili ho v Terezíně, Osvětimi a v závěru války v Benešově. Po osvobození se Hřebík na Zbraslavi stal předsedou Revolučního národního výboru, poslancem Národního shromáždění a také starostou Československé obce sokolské. V únoru 1948 vedl k prezidentu Benešovi neúspěšnou sokolskou delegaci. V Sokole odmítl posvětit poúnorové čistky a zřizová-

ni akčních výborů, a byl proto z vedení ČOS sesazen. V předtuše následujících událostí 5. března 1948 rezignoval také na svůj poslanecký mandát a následně Československo s manželkou Annou navždy opustil.

VÁCLAV VOSKA

*** 21. října 1918 Praha**

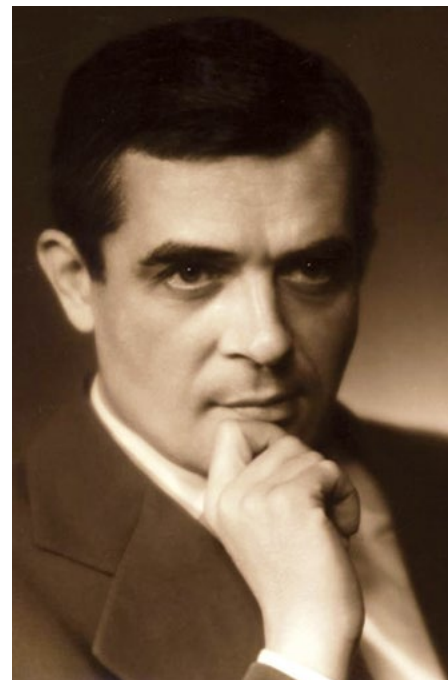
† 20. srpna 1982 Valašské Meziříčí

Jeden z nejvýznamnějších českých herců se narodil týden před vznikem Československé republiky na Královských Vinohradech v rodině středoškolského profesora. Po maturitě na pražském reálném gymnáziu nastoupil v roce 1937 na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Jeho studium však bylo přerušeno uzavřením vysokých škol v listopadu 1939. Už během středoškolských studií se aktivně věnoval amatérskému divadlu a spolupracoval s Československým rozhlasem. Roku 1939 získal angažmá v Městském divadle na Vinohradech, kde setrval do roku 1945. Po skončení války se krátce vrátil ke studiu práv, avšak záhy se rozhodl přijmout nabídku z Národního divadla. Kvůli svým

V Chicagu se stal spoluzakladatelem Rady svobodného Československa a exilového sokolského ústředí. Zahájil tradici zahraničních sokolských sletů a několik prvních také organizoval. Hřebík byl mimořádně aktivní

politickým postojům zde nedostával větší role a počátkem 50. let a přešel do Městských divadel pražských. Stal se součástí divadelního uskupení, které výjimečným způsobem ovlivnilo celé české divadlo. V tomto angažmá setrval jako výrazná herecká osobnost tohoto souboru až do své smrti v roce 1982. V 60. letech se Voska aktivně zapojil do obrodného procesu a v roce 1968 byl zvolen poslancem České národní rady. Po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy se zúčastnil pohřbu Jana Palacha a uvažoval o rezignaci. Poslanecký mandát nakonec složil v listopadu 1969. Jako předválečný člen Sokola patřil v roce 1968 do skupiny iniciátorů obnovení Československé obce sokolské. V 70. letech byl Voskovi značně omezen přístup zejména do televize a filmu.

až do pozdního věku. Při příležitosti XII. všesokolského sletu v roce 1994 přivezli američtí hosté zpět do vlasti urnu s jeho popelem, který byl slavnostně uložen v rodinné hrobce v Řevnicích.

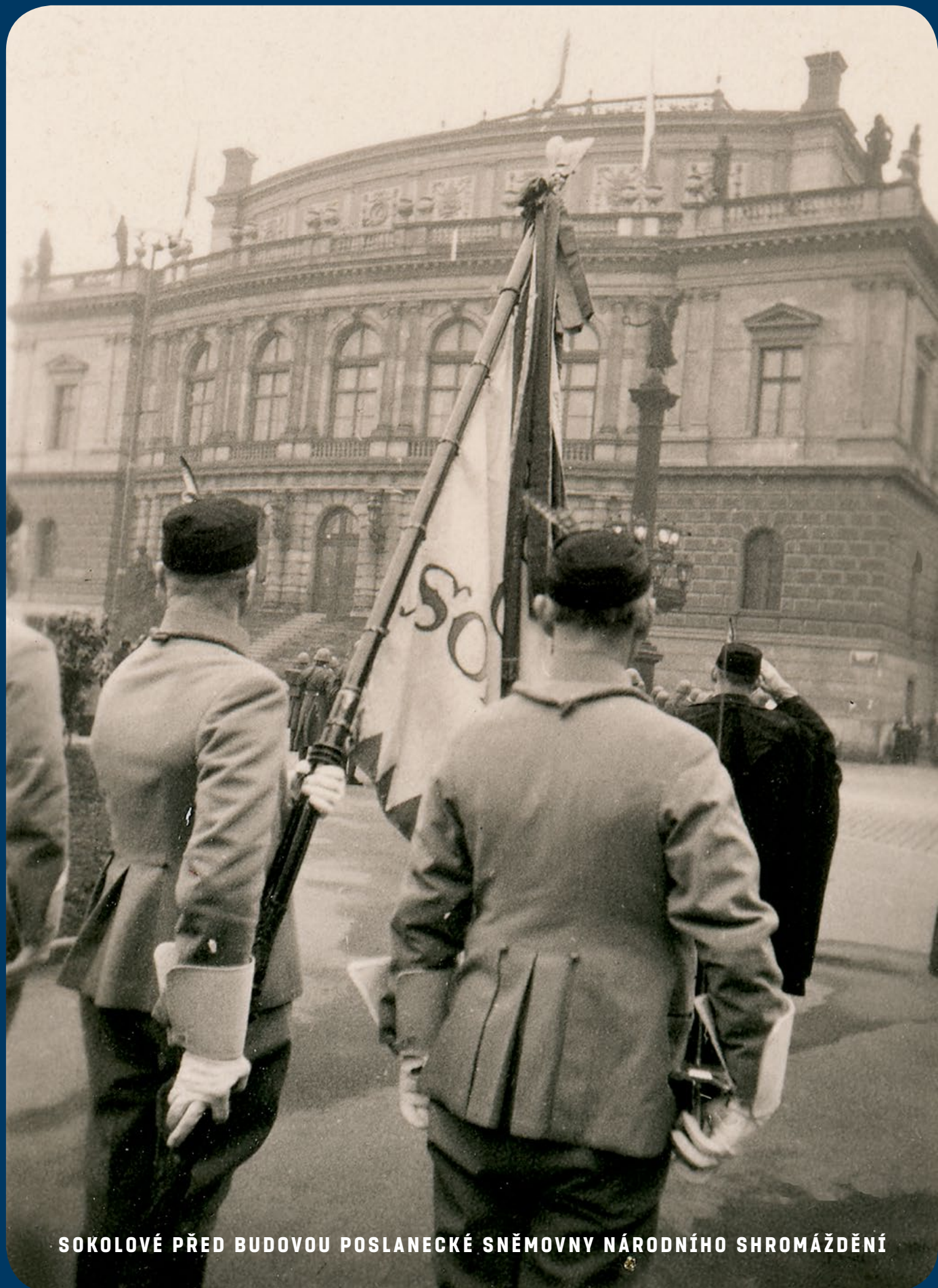

PETRA QUITTOVÁ

*** 2. září 1972 Brno**

I v současnosti nalezneme v Senátu či Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky členy České obce sokolské. Hrdě se ke svému sokolství hlásil například bývalý předseda Senátu Přemysl Sobotka. Jednou z političek zasedajících v Poslanecké sněmovně je brněnská sokolka Petra Quittová. Členka hnutí STAN vstoupila do politiky v roce 2002, kdy se stala zastupitelkou Městské části Brno-Černovice. Od května 2021 je starostkou této městské části. Ve volbách do Poslanecké sněmovny byla v roce 2021 v Jihomoravském kraji zvolena na kandidátce koalice Piráti a Starostové. Petra Quittová se stala v roce 2001 jako dlouholetá cvičitelka T. J. Sokol Brno IV – Černovice náčelnicí této jednoty, jejíž historie sahá do roku 1919. Od roku 2004 je již dvacet let její starostkou.

SOKOLOVÉ PŘED BUDOVOU POSLANECKÉ SNĚMOVNY NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ